



نقش کتابخانه ها در مدیریت بحران آلودگی هوا چیست؟

نقش کتابخانه ها در مدیریت بحران های زیست محیطی (مثل آلودگی هوا) یکی از موضوعات نوین در حوزه «**علم اطلاعات و دانش شناسی**» است.

نقش کتابخانه‌ها در بحران آلودگی هوا:

۱. آموزش و ارتقای سواد زیست‌محیطی جامعه
۲. مراکز دسترسی آزاد به داده‌های محیطی
۳. پشتیبانی از پژوهش‌های بین‌رشته‌ای درباره آلودگی هوا
۴. نقش در بحران‌مدیریتی و اطلاع‌رسانی اضطراری
۵. ایجاد فرهنگ پژوهش‌محور در جامعه محلی

1. آموزش و ارتقای سواد زیست محیطی جامعه

- ▶ کتابخانه‌ها در خط مقدم آموزش عمومی قرار دارند.
- ▶ آنها با انتشار منابع علمی و مردمی درباره آلودگی هوا، اثرات آن، و روش‌های کاهش آن، آگاهی جامعه را افزایش می‌دهند.
- ▶ سواد زیست محیطی موجب تغییر رفتار شهروندان و تصمیم‌گیری بهتر در سطح فردی و اجتماعی می‌شود.
- ▶ مثال: برگزاری کارگاه‌های آموزشی درباره حمل و نقل پاک، مصرف انرژی و تفکیک زباله در کتابخانه‌های عمومی.

۲. مراکز دسترسی آزاد به داده‌های محیطی

- ▶ کتابخانه‌ها می‌توانند به عنوان درگاه‌های داده (data hubs) عمل کنند تا داده‌های مربوط به کیفیت هوا، نقشه‌های ترافیک، و آمار آلودگی از منابع دولتی و دانشگاهی را در قالب قابل فهم به مردم عرضه کنند.
- ▶ این کار باعث افزایش شفافیت، و تصمیم‌گیری آگاهانه می‌شود.
- ▶ نمونه: کتابخانه‌های دانشگاهی در اروپا با پشتیبانی از پروژه‌های Open Data، داده‌های سنجش آلودگی را عمومی می‌کنند.

۳. پشتیبانی از پژوهش‌های بین‌رشته‌ای درباره آلودگی هوا

- ▶ کتابخانه‌های دانشگاهی با ارائه‌ی منابع علمی دقیق (کتب، مقالات و پایگاه‌های داده تخصصی) به پژوهشگران کمک می‌کنند تا تحقیقات بین‌رشته‌ای در حوزه آلودگی هوا، سلامت و سیاست‌گذاری محیط زیست را پیش ببرند.
- ▶ کتابداران تخصصی در حوزه‌های علوم محیطی، نقش واسطه‌ای میان داده‌های علمی و کاربران تخصصی دارند.

۲. نقش در بحران مدیریت و اطلاع‌رسانی اضطراری

- ▶ در زمان تشدید آلودگی هوا (مثلاً روزهای قرمز)، کتابخانه‌ها می‌توانند مراکز اطلاع‌رسانی و کمک اجتماعی باشند.
- ▶ کتابخانه‌های هوشمند از طریق رسانه‌های اجتماعی و سیستم‌های پیامکی، اطلاعیه‌های رسمی درباره وضعیت هوا، تعطیلی مدارس یا مراکز درمانی را به مردم منتقل می‌کنند.

▶ ایجاد فرهنگ پژوهش محور در جامعه محلی

▶ کتابخانه‌ها با جمع‌آوری تجربه‌ها، گزارش‌های محلی و دیدگاه‌های مردم در مورد آلودگی هوا، می‌توانند دانش بومی و مردمی را ثبت و در اختیار تصمیم گیران شهری قرار دهند.

▶ این تعامل دوسویه بین جامعه و نهادهای علمی، به سیاست‌گذاری‌های هوشمندتر منجر می‌شود.

▶ نتیجه گیری:

▶ کتابخانه‌ها در بحران آلودگی هوا نقشی سه‌وجهی دارند:

❖ ترویج دانش و آموزش زیست‌محیطی،

❖ پشتیبانی از تحقیق و سیاست‌گذاری،

❖ ایفای نقش ارتباطی و حمایتی در اطلاع‌رسانی عمومی.

▶ این نهادها، حلقه‌ی پیوند میان دانش، مردم و سیاست‌های محیطی هستند

- • McKenzie, M., & Bielajew, E. (2020). Libraries as catalysts for environmental literacy. *Library Trends*, 68(3), 456-472.
- • Safari, M., & Khosravi, F. (2021). Public libraries and environmental education in developing countries. *Journal of Information Science*, 47(8), 1012-1025.
- • Johnson, A., & Matthews, S. (2019). Open data and libraries: Bridging information gaps in environmental management. *Information Services & Use*, 39(2), 137-149.
- • Tenopir, C., Dalton, E., & Christian, L. (2022). Academic libraries' contribution to interdisciplinary environmental research. *Journal of Academic Librarianship*, 48(5), 102586.
- • American Library Association (ALA). (2020). *Libraries and crisis communication: Best practices for disaster response*. Chicago: ALA Press.
- • Leong, C. (2021). Community knowledge in clean air movements: The library as a local archive of environmental action. *Public Library Quarterly*, 40(4), 312-330.
- • Leong, C. (2021). Community knowledge in clean air movements: The library as a local archive of environmental action. *Public Library Quarterly*, 40(4), 312-330.
- در ایران نیز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در طرح‌های آموزشی زیست‌محیطی همکاری‌هایی با سازمان حفاظت محیط‌زیست داشته است. (خبرگزاری ایرنا، ۱۴۰۱)

تهیه و تنظیم: کتابخانه مرکزی دانشکده علوم پزشکی مراغه

زری حامد چلک